

Yttrande över betänkande En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)

Er beteckning: **S2024/00726**

Länsstyrelsen i Jönköpings län (i det fortsatta "Länsstyrelsen") yttrar sig över betänkande En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (**SOU 2024:23**)

Sammanfattning

Länsstyrelsen är generellt positiv till de förslag och överväganden som utredningen lämnar i slutbetänkandet. Länsstyrelsen ser positivt på att införa lagstiftning gällande lustgas, att förstärka och förtydliga regleringar inom alkoholområdet och av tobaksfria nikotinprodukter. Länsstyrelsen instämmer särskilt i förslagen på åtgärder för att skydda barn och unga från nikotin.

Inledningsvis fokuserar Länsstyrelsen på de områden med bedömningar och förslag som har mest koppling till Länsstyrelsens tillsynsuppdrag inom alkohol och tobak och kommunernas tillsynsarbete och förutsättningar, samt de förslag och överväganden som bedöms påverka barn och unga. Svaret följer dispositionen i slutbetänkandet. Därefter lämnar Länsstyrelsen några övergripande synpunkter på betänkandet.

Avsnitt med förslag och överväganden som Länsstyrelsen i Jönköpings län väljer att yttra sig över.

3.8 En ny lag om lustgas

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om ny lag om lustgas.

Övriga synpunkter:

Användning av lustgas i berusningssyfte har ökat under senare år och framför allt verkar ökningen ske bland barn och unga. Användandet av lustgas kan innebära allvarliga risker för hälsan. Utredningen föreslår införandet av en ny lag som syftar till att motverka användningen av lustgas i berusningssyfte. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2026 och ska innehålla bestämmelser om försäljning och införsel av lustgas. Länsstyrelsen ser – ur ett folkhälsoperspektiv – positivt på förslaget att införa lagstiftning gällande lustgas. En av de mest effektiva metoderna för att minska en produkts skadeverkningar på folkhälsan och på samhället är att reglera produkten. Länsstyrelsen ser också positivt på förslaget om 18 års gräns vid köp och införsel till landet.

4.1.2. Rökfri skolor

Länsstyrelsen ställer sig bakom förslaget om att rök-, tobaksfri- och nikotinfri skoltid ska införas.

Övriga synpunkter

Utredningen framhåller att rökning på skola fortfarande är ett problem, trots att det varit förbjudet enligt lag sedan 1993. Länsstyrelsen delar den bilden och ser positivt på att fler åtgärder för att skydda barn och unga utsättas för rökning och att åtgärderna även omfattar snusning.

Länsstyrelsen vill tillägga att det skulle underlätta för kommunerna om möjligheten ges att ta ut avgifter för sin tillsyn av rökfria miljöer, liksom övrig tillsyn som kommunen bedriver. Forskning visar att tillsyn

är en förebyggande och effektiv åtgärd för att minska tillgängligheten, därför är det av vikt att denna tillsyn bedrivs.

4.1.4 Rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid ska införas

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Övriga synpunkter:

Länsstyrelsen ser positivt på förslaget fokus att skydda barn och unga från exponering av nikotinprodukter i skolmiljön. Utredningens förslag ligger i linje med skollagens krav på att främja elevernas hälsa och utveckling, samt läroplanens (Lgr22) värdegrund och fokus på att skapa en trygg och hälsosam skolmiljö.

Enligt CAN:s Nationella Skolundersökning 2023 ökar nikotinanvändningen bland unga vilket också lokala undersökningar visar. Länsstyrelsen vill därför lyfta vikten av att ge kommunerna förutsättningar att kunna arbeta förebyggande för en rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid.

Länsstyrelsen anser att införandet kommer att ställa stora krav på skolorna i upprätthållandet. För att underlätta för skolornas huvudmän att ta fram policys, rutiner och handlingsplaner bör en central myndighet, som till exempel Skolverket ges i uppdrag att ta fram en vägledning. Ytterligare en utmaning med förslaget är den trend som finns vad gäller minskning i ANDTS-samordning hos kommunerna. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att dessa tjänster kvarstår eftersom det kan påverka kommunernas möjligheter att ge stöd till skolorna i det förebyggande arbetet.

Utredningen lyfter att en av de främsta kända riskfaktorerna för att själv börja använda tobak och nikotin är att exponeras för andras bruk. Länsstyrelsen vill göra medskicket att kommunen och andra skolhuvudmän har möjlighet utifrån ett arbetsgivarperspektiv att lyfta frågan kring hur skolpersonal och andra vuxna bör involveras. Avsikten med lag om tobak och tobak och liknande produkter är att av normalisera tobaksanvändning och skydda barn och unga. Därför är skolpersonal och andra vuxna viktiga förebilder för eleverna.

4.2.2 Tobaksfria nikotinprodukter ska inte få säljas i en förpackning med mindre än 20 portioner

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Övriga synpunkter:

Länsstyrelsen ställer sig positiv till att utredningen ser över möjligheten att även ha minsta antal portioner per förpackning för tobaksfria nikotinprodukter, och ser att regleringen skulle värna skyddet mot ungdomar att använda produkterna.

Däremot vill Länsstyrelsen poängtera att tobaksfria nikotinprodukter ändå prismässigt attraherar ungdomar idag. Skattehöjningar och prishöjningar är mycket viktiga åtgärder för att minska tobakskonsumtion och enligt WHO och Världsbanken¹ är det den mest evidensbaserade metoden som finns bland tobakspreventiva åtgärder. Framför allt unga människor är priskänsliga och röker och snusar mindre om tobak och nikotin kostar mer.²

Ytterligare en anledning till att nikotinsnus och e-cigarett attraherar barn och unga är olika tilltalande smaksättningar. Som utredningen belyser uttrycker ungdomar själva att smaksättning av vitt snus, med till exempel godis och frukt, gör att fler ungdomar provar nikotinsnus³. Länsstyrelsen gör ett medskick att lagstiftningen gällande smaksättning av tobaksfria nikotinprodukter bör ses över.

² <https://tobaksfakta.se/kategori/tobakspolitik/priser-skatter/>

³ [Hur ser ungdomar på snus? – Erfarenheter och insikter från ungdomar om snus och snusanvändning — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

4.3.4 En högsta tillåtna nikotinhalt bör införas för tobaks- och nikotinsnus

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Övriga synpunkter:

Länsstyrelsen anser att resonemanget kring nikotinets negativa påverkan på kroppen är relevant och Länsstyrelsen instämmer med förslaget om en reglering av högsta tillåtna nikotinhalt.

4.4 Langning av tobaks- och nikotinprodukter

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Övriga synpunkter:

Länsstyrelsen vill påtala att försäljningsstället egna ansvar om att säkerhetsställa att produkterna inte lämnas ut till minderåriga fortfarande föreligger.

4.5 Förvaringsförbud

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att införa förvaringsförbud.

Övriga synpunkter:

Länsstyrelsen avstyrker utredningens förslag kring att Länsstyrelsen ska utöva tillsyn över Polismyndighetens tillsyn över förvaringsförbudet. Länsstyrelsen kan idag inte se hur en sådan tillsyn skulle kunna bedrivas i praktiken, då flera regionala myndigheter skulle utöva tillsyn över en nationell myndighet.

De föreslagna nya tillsynsbestämmelserna i 7 kap. 1 b § LTLP samt 23 § LTN ger inte heller Länsstyrelsen något stöd för att utöva en sådan föreslagen tillsyn.

5.1 Alkohollagen är en skyddslagstiftning

Länsstyrelsen ställer sig bakom förslaget

Övriga synpunkter:

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att framhålla att lagens syfte ska främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar, samtidigt vill Länsstyrelsen påtala vikten av att också föra fram att näringspolitiska intressen inte bör gå före skyddslagstiftningen ⁴.

5.2.1 Kopplingen mellan mat och alkoholservering

Länsstyrelsen ställer sig bakom förslaget

Övriga synpunkter:

Länsstyrelsen framhåller att det är viktigt att det definieras vad betydelsen av fullgoda måltider innebär. Länsstyrelsen anser därmed att det är angeläget att Folkhälsomyndigheten ges möjligheter att skriva föreskrifter om de krav som ska efterlevas, för att minska risken för olika tolkningar.

5.2.2. Överblickbar yta och högst antal personer som får vistas i en lokal

Länsstyrelsen ställer sig bakom förslaget.

Övriga synpunkter:

Länsstyrelsen välkomnar ett sådan förtydligande som utredningen föreslår, då Länsstyrelsen uppmärksammat att det finns ett efterfrågat behov från kommunerna i länet, särskilt viktig avseende kravet på att lokalen ska vara överblickbar och brandsäker.

⁴ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/proposition/forslag-till-alkohollag_gi0389/html/

5.2.4 Catering

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Övriga synpunkter

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att det ska framgå inom vilka tider cateringverksamhet ska bedrivas. Förslaget kommer bidra till att de kommunala handläggarna får det enklare att planera sin tillsyn av sådana objekt.

5.2.5 Provs smakning

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Övriga synpunkter:

Länsstyrelsen delar uppfattning kring att det saknas en likvärdighet kring hur många enheter som ska ingå vid en provsmakning och att en enhetlighet är efterfrågat av kommunerna.

6.4.2 Åtgärder för att underlätta handläggningen

Länsstyrelsen ställer sig bakom förslaget.

Övriga synpunkter:

Länsstyrelsen anser att ett standardiserat formulär kan bidra till att det blir en mer enhetlighet i hela landet, det är samtidigt viktigt att det går att justera för att anpassa till lokala förutsättningar

6.9 Informationsutbyte

Länsstyrelsen ställer sig bakom förslaget.

Övriga synpunkter:

Förslaget om att Skatteverkets och kommunens möjlighet till informationsutbyte vid en tillståndsprövning kommer bidra till en förenklad hantering av handläggningen.

7.1 Konsekvenser av en ändrad ANDTS-strategi

Länsstyrelsen ställer sig bakom förslaget

Övriga synpunkter:

ANDTS-politiken inkluderar tobaksprodukter vilket omfattar nikotinfria produkter vilket inte är tydliggjort i utredningen.

Tobaks- och nikotinanvändningen i Sverige har ökat under de senaste 10–15 åren, både bland vuxna och bland unga. Länsstyrelsen ställer sig bakom utredningens bedömning att konsekvenserna för folkhälsan och bruket i stort bland befolkningen kan antas på sikt bli positiva om samma krav ställs på nya nikotinprodukter som på tobaksvaror. Det kan förväntas leda till att färre ungdomar använder nikotinprodukter och att färre nya användare utvecklar ett nikotinberoende. Vidare visar en ny rapport från CAN, (Central förbundet för alkohol och Narkotika) att alkoholkonsumenter som använder tobak eller nikotin dricker betydligt större volymer än de som inte använder tobak eller nikotin. Forskningen påtalar även risken att e-cigarettor kan fungera som en inkörsport till tobakscigarettor, marijuana eller andra droger.

Sammanfattningsvis vill Länsstyrelsen lyfta vikten av att fortsätta arbeta med en gemensam ANDTS-strategi och betona att det ur ett förebyggande perspektiv finns en styrka i en fortsatt restriktiv reglering av både tobaks- och nikotinprodukter och att målet för ANDTS-politiken bör kvarstå.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Brittis Benzler och tillsynshandläggare Marie Johansson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också länsråd Johan Löwenadler

Davidsson, avdelningschef Emma Willaredt och enhetschef Nina Lindgren medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.